

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Фурман Анатолій Анатолійович – доктор психологічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка».

Критичне мислення в академічному середовищі: від теорії до практики: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 470 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку критичного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку критичності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

1. Авторський курс з розвитку критичного мислення, заснований на методиці Ольги Збарської : навчальний посібник / укладачі Н. М. Черненко, О. І. Папач. – Львів-Торунь : Liha-Pres, 2025. – 374 с.

ТАМОЖСЬКА Ірина Володимирівна

ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНІ НАВЧАЛЬНІ СИТУАЦІЇ ЯК ДИДАКТИЧНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ПЕДАГОГІКИ ЛІДЕРСТВА

У професійній діяльності магістрантів педагогічних спеціальностей виникатимуть різні ситуації, що вимагатимуть від них критичного мислення як ключового чинника якості прийняття рішень та здійснення професійних дій, адже їм доведеться адаптуватися до професійної взаємодії з учасниками освітнього процесу (колегами, керівництвом, здобувачами освіти).

Варто наголосити на тому, що базові знання є необхідною, але недостатньою умовою для розвитку критичного мислення в межах певної галузі (зокрема й педагогічної). Зазначимо, що критичне мислення охоплює когнітивні здібності (увагу, пам'ять, уяву, сприйняття, саморегуляцію, ціннісне ставлення до знань, інтелектуальну допитливість) та відповідні установки (відкритість до нових ідей, об'єктивність, інтелектуальну чесність, рефлексивність, раціональність, толерантність до невизначеності, відповідальність за ухвалені рішення).

Даян Ф. Галперн (Diane F. Halpern) підкреслює, що критично мисляча людина оцінює не лише кінцевий результат розумової діяльності (наскільки обґрунтованим є рішення / ефективним розв'язання проблеми), а й сам процес мислення. Зокрема, увага зосереджується на аналізі міркувань, що привели до висновків, а також на чинниках, що вплинули на процес ухвалення рішення [1].

Науковці (Дж. Херд (J. Heard), К. Скаулер (C. Scoular), Д. Дакворт (D. Duckworth), Д. Рамалінгам (D. Ramalingam), І. Тео (I. Teo) визначають критичне мислення як процес аналізу та оцінювання інформації, міркувань і ситуацій відповідно до встановлених правил із метою формування обґрунтованих і глибоких нових знань, розумінь, гіпотез і переконань. Критичне мислення також передбачає здатність людини опрацьовувати й синтезувати інформацію так, щоб раціонально застосовувати її для виконання завдань, ухвалення зважених рішень та ефективного розв'язання проблем [2].

Критичне мислення майбутніх фахівців, як вважають Л. Кравченко та О. Ільченко, доцільно розглядати не як формально задекларовану компетентність і не як сукупність розрізнених інтелектуальних прийомів, а як цілісну культуру раціонального судження та відповідального прийняття

рішень [3]. О. Пометун акцентує увагу на тому, що розвиток критичного мислення можливий лише за умови включення в освітній процес розв'язання реальних проблем і прийняття здобувачами рішень у різноманітних ситуаціях [4].

Отже, навчання доцільно орієнтувати не на трансляцію готових знань, а на розв'язання педагогічних дилем, аналіз кейсів та моделювання ситуацій професійної взаємодії в освітньому процесі. Використання штучно змодельованих професійно орієнтованих ситуацій у курсі «Педагогіка лідерства» для магістрантів (галузі знань А Освіта спеціальності А1 Освітні науки) Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна забезпечують майбутнім фахівцям набуття досвіду реалізації як педагогічних, так і управлінських функцій, що вимагають розвиненого критичного мислення. Наведемо приклади професійно орієнтованих навчальних ситуацій.

Ситуація «Конфлікт інтересів». Декан факультету наполягає на призначенні на посаду завідувача відділення свого знайомого, ігноруючи кандидатів, які мають вищу професійну кваліфікацію, багаторічний педагогічний досвід, наукові досягнення. Завдання для здобувача освіти: визначити, у чому полягає конфлікт інтересів; запропонувати альтернативний алгоритм прийняття кадрового рішення, який би забезпечував об'єктивний відбір кандидата на посаду завідувача відділення (до теми «Етичні аспекти лідерства в освіті»).

Ситуація «Невиправдана пасивна позиція керівника». Керівник структурного підрозділу освітнього закладу проінформований про випадки булінгу / нечесне оцінювання, але проявляє бездіяльність у вирішенні цього питання. Завдання для здобувача освіти: 1) проаналізувати ситуацію та визначити дії керівника, що відповідають етичному лідерству, запропонувавши відповідні управлінські рішення; 2) дати аргументовану відповідь на запитання (Чи бездіяльність – це етична позиція?) (до теми «Етичні аспекти лідерства в освіті»).

Ситуація «Рівень психологічної безпеки в колективі». У колективі деякі педагоги уникають висловлювати власну думку, тому що психологічно неготові до критичної оцінки, навіть конструктивної. Це не сприяє генеруванню нових ідей та знижує активність учасників, які беруть участь в обговоренні нагальних питань. Завдання для здобувача освіти: запропонувати заходи для створення психологічно безпечного середовища в колективі (до теми «Технологія створення команди на засадах лідерства»).

Ситуація «Рольовий конфлікт у команді». У процесі реалізації проєкту педагогічні працівники дублюють рольові функції один одного, що призводить до конфлікту, а інші – не розуміють своїх обов'язків. Завдання для здобувачів освіти: розподілити ролі в команді за підходом Belbin та запропонувати використання матриці RACI для чіткого визначення відповідальності учасників проєкту (до теми «Технологія створення команди на засадах лідерства»).

Ситуація «Неефективна комунікація». Обговорення результатів роботи науково-педагогічні працівників відбувається нерегулярно, відзначається формальний характер зворотного зв'язку, що ускладнює своєчасне корегування / планування діяльності (наукової, педагогічної, виховної, організаційної, управлінської). Завдання для здобувача освіти: запропонувати систему командних ритуалів та правила ефективного зворотного зв'язку (до теми «Технологія створення команди на засадах лідерства»).

Орієнтовна відповідь. Система командних ритуалів: щоденні стендапи, ретроспективи, наради, брейнштормінги, командні рефлексивні кола тощо. Правила ефективного зворотного зв'язку: своєчасність, конструктивність, об'єктивність, орієнтація на розвиток, діалогічність, баланс у висловленні позитивних оцінок та наданих рекомендацій, повага до співрозмовника тощо.

Отже, варто підкреслити, що ефективним дидактичним засобом розвитку критичного мислення у студентів педагогічних спеціальностей є професійно орієнтовані навчальні ситуації (наприклад: «Конфлікт інтересів», «Невиправдана пасивна позиція керівника», «Рівень психологічної безпеки в колективі», «Рольовий конфлікт у команді», «Неефективна комунікація»), що використовуються в процесі проектування освітньої діяльності. Вони сприяють формуванню навичок аналізу, узагальнення, зіставлення, оцінювання альтернатив, аргументації власної позиції, ідентифікації проблеми, ухвалення обґрунтованих рішень, виявлення упереджень у міркуваннях, визначення наслідків суджень, а також прийняття невизначеності як природної характеристики проблемних ситуацій. Включення таких ситуацій в освітній процес сприяє підвищенню готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності та розвитку ключових компетентностей, необхідних у сучасному освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Halpern Diane F. Thought and knowledge : an introduction to critical thinking. 2013. Claremont McKenna College. 5 Edition. URL: file:///D:/Users/UserPC/Downloads/10.4324_9781315885278_previewpdf.pdf
2. Heard J., Scoular, C., Duckworth, D., Ramalingam, D., Teo, I. Critical thinking : Definition and structure. Australian Council for Educational Research. 2020. URL: https://research.acer.edu.au/ar_misc/38
3. Кравченко Л., Ільченко О. Критичне мислення майбутніх фахівців : сутність і зміст поняття. Українська професійна освіта. 2025. Вип. 18. С. 208–215. DOI: <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2025.18.347751>
4. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. 2018. Український педагогічний журнал. Вип. 2. С. 89–98. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/493>

ТИТАРЕНКО Любов Миколаївна

1. Психологія професійної діяльності : підручник; за ред. С. К. Шандрука.
Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 255 с.

Інформація про авторів

1	Андросенко	доктор філософії, декан факультету
---	------------	------------------------------------

		університету
114	Таможська Ірина Володимирівна	доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри інноваційної педагогіки, освітніх трансформацій і лідерства Навчально-наукового інституту «Академія вчительства» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
115	Титаренко Любов Миколаївна	кандидат політичних наук, доцент інституту публічної служби і управління Національного університету «Одеська політехніка»
116	Тушева Вікторія Володимирівна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри музичного мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
117	Тьор Лариса Вікторівна	кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Херсонського державного університету
118	Тюльпа Тетяна Миколаївна	доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології, соціальної роботи та менеджменту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
119	Федорова Інна Валеріївна	доктор філософії (PhD), старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук Одеського державного аграрного університету
120	Фурдуй Тетяна Іванівна	вчитель початкових класів та історії Дачненського ліцею №2 Дачненської сільської ради Одеської області
121	Хорішко Лілія Сергіївна	доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології Запорізького національного університету
122	Цалапова Оксана Миколаївна	кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
123	Цесьців Діана Степанівна	кандидат географічних наук, старший викладач кафедри туризму Львівського державного університету фізичної культури

	Інга Леонідівна	кафедри мистецтв Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
134	Шедіна Світлана Віталіївна	викладач-стажист кафедри професійної освіти та дизайну художньо-графічного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
135	Штайнер Тетяна Віталіївна	викладач кафедри професійної освіти та дизайну Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
136	Шувар Наталія Мирославівна	кандидат біологічних наук, старший викладач кафедри загальної та медичної психології Вищого приватного навчального закладу «Львівський медичний університет»
137	Ященко Елеонора Михайлівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи Західноукраїнського національного університету

Зміст

Artem Androsenko Critical thinking of a future teacher in the context of digitalization of education	Андросенко Артем Критичне мислення майбутнього вчителя в умовах цифровізації освіти	4
Viacheslav Artiukh On the formula “from myth to logos” applied to the origins of the Ukrainian philosophical process	Артюх В`ячеслав Про формулу «від міфу до логосу», прикладену до витоків українського філософського процесу	6

formation in the process of teaching the discipline "automatic control theory"	середовищі: особливості формування у процесі викладання дисципліни «теорія автоматичного управління»	
Yurii Syvokon Methods for developing critical thinking of future specialists in the field of choreographic art in the process of studying the discipline "classical dance"	Сивоконь Юрій Методи розвитку критичного мислення майбутніх фахівців в галузі хореографічного мистецтва в процесі вивчення дисципліни «класичний танець»	335
Oleksandr Syzon Critical thinking as a component of the professional training of a future physics teacher	Сизьон Олександр Критичне мислення як складова професійної підготовки майбутнього вчителя фізики	339
Svitlana Sytnik Psychological factors of critical thinking of future psychologists	Ситнік Світлана Психологічні чинники критичного мислення майбутніх психологів	341
Andrii Sychov Ways to improve critical thinking when teaching the discipline "calculation and design of industry equipment"	Сичов Андрій Шляхи підвищення критичного мислення при викладанні дисципліни «розрахунок і конструювання обладнання галузі»	349
Olha Soroka Critical thinking in the structure of transversal competencies of future teachers: content and ways of formation	Сорока Ольга Критичне мислення у структурі трансверсальних компетентностей майбутніх учителів: зміст і шляхи формування	351
Tatiana Stritievych Critical thinking in the training of fine arts and design professionals	Стрітьєвіч Тетяна Критичне мислення у підготовці професіоналів з образотворчого мистецтва та дизайну	355
Oleksandr Suslynets Critical Thinking: Countering Disinformation	Суслинець Олександр Критичне мислення: протидія дезінформації	358
Iryna Tamozhska Professionally oriented	Таможська Ірина Професійно	360

learning situations as a didactic tool for developing critical thinking of future teachers in leadership pedagogy classes	орієнтовані навчальні ситуації як дидактичний засіб розвитку критичного мислення майбутніх педагогів на заняттях із педагогіки лідерства	
Liubov Tytarenko Critical thinking and adaptation of government officials under martial law	Титаренко Любов Критичне мислення та адаптація представників органів влади в умовах воєнного стану	363
Viktoriia Tusheva The sociological dimension of research in the context of art education	Тушева Вікторія Аксіологічний вимір дослідницького пошуку у контексті мистецької освіти	366
Larysa Tor The integrated potential of critical thinking, mindfulness practices, and art therapy in shaping psychological resilience.	Тьор Лариса Інтегрований потенціал критичного мислення, практик усвідомленості та арт-терапії у формуванні психологічної стійкості особистості.	369
Tetiana Tiulpa Creative development of children with disabilities as a mechanism of socialization	Тюльна Тетяна Творчий розвиток дітей з обмеженими можливостями здоров'я як механізм соціалізації	372
Inna Fedorova Creativity as a resource for innovative personal development: theory, practice, educational context	Федорова Інна Креативність як ресурс інноваційного розвитку особистості: теорія, практика, освітній контекст	376
Tetyana Furduj Game-based learning methods as a type of interactive technology	Фурдуй Тетяна Ігрові методи навчання як один із видів інтерактивних технологій	379
Liliia Khorishko Peculiarities of the formation of critical thinking among higher education students majoring in political science	Хорішко Лілія Особливості формування критичного мислення здобувачів вищої освіти зі спеціальності с2 політологія	382
Oksana Tsalapova Development of divergent thinking of future primary school teachers in the process of teaching the art educational field	Цалапова Оксана Розвиток дивергентного мислення майбутніх учителів початкових класів у процесі	384